

Část Dany Zapletalové je orientována primárně archeologicky, třebaže nerezignuje na historickou optiku. Z hlediska písemných pramenů se k historii Rajhradu vyslovuje Jiří Mitáček. Dochází zde k dílčímu opakování témat, což však s ohledem na odlišnou odbornost autorů není nutné na škodu. Rovněž Mitáček odmítá hypotézu Libora Jana o kolegiátě v Rajhradě, taktéž se stává zřetelně skepticky k myšlence o církevní kontinuitě Rajhradu od dob velkomoravských. Nevylučuje zcela kontinuitu osídlení, v tomto směru je však jeho text pochopitelně spíše jen úvahou nad možnostmi, neboť více prameny nedovolují. Mitáček ovšem v otázce počátků Rajhradu vznáší otázku, zda nelze fundaci církevního ústavu dát do souvislosti s úspěšnou politikou knížete Břetislava I. v Horních Uhrách, krom toho (v souladu s Danou Zapletalovou) akcentuje roli Vintíře a gorzské reformy při vzniku rajhradského kláštera. Proti Mitáčkově interpretaci rajhradských falz i složitěho vztahu k Břevnovu nelze v zásadě nic namítat. Jen by možná nemělo být skryto až v poznámce, že identifikace poustevníka Jurika, se kterou autor pracuje, je toliko opatrně nadnesenou hypotézou Martina Wihody, který si sám byl vědom možnosti, že pouze domýšlí to, o čem prameny mlčí.

Rovněž Mitáček odmítá myšlenku, že by Mongolové v roce 1241 táhli Moravou a listinu olomouckého biskupa Bruna z roku 1247 interpretuje jako doklad o přestavbě následkem požáru či zničení během nezaznamenaných válečných událostí. Připomíná v této souvislosti i hluboký úpadek konventu mezi lety 1234–1247. Autor dále přibližuje události z let 1248–1296, kdy došlo ke dvojímu soudnímu střetu o svrchovanost nad Rajhradem mezi olomouckými biskupy a břevnovským klášterem, přičemž je pravdou, že skutečně až po roce 1296 se Rajhrad nezpochybnitelně stává břevnovskou expoziturou. Zajímavým detailem je fakt, že v roce 1330 olomoucký biskup povolil stavbu nového kostela v Rajhradě (označeném tehdy jako trhová ves), neboť v době rozvodnění řeky nemohli obyvatelé docházet na pobožnosti do klášterního kostela. Rajhrad tak ukazuje, že i klášterní kostely suplovaly chybějící články ve farní síti, na což již dříve poukázal Petr Jokeš.

Vláda Karla IV. se podle Jiřího Mitáčka nevy-mykala v případě Rajhradu příslovečně zlaté době. Klášter byl dle všeho zvelebován, autor ale připouští, že lze vysledovat i negativní trendy, např. zadlužování. Sama obec je k roku 1339 označena jako městečko. Hlavní informace o hospodářském potenciálu Rajhradu jsou pak čerpány z břevnovského urbáře, sepsaného roku 1406;

Mitáček dále představuje ještě rajhradská privilegia z 15. a 16. století. Líčeno je dění za husitských válek, které vyznívá pro klášter jako překvapivě poklidné. I zde je problematicky uvedeno, že se Rajhrad stal azylem nejen pro břevnovské, ale i pro broumovské mnichy. Pohnutější však byla doba pohusitská, zejména během válek mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem.

Dana Zapletalová i Jiří Mitáček dokázali na vymezené ploše akcentovat klíčové okamžiky dějin Rajhradu, kriticky reflektovat starší interpretace i nabídnout výklady nové, a to při zachování přehlednosti a srozumitelnosti textu (třebaže pasážími Jiřího Mitáčka by šlo vytknout určitou koncepční nesourodost). Výsledkem je solidní vlastivědná publikace a dobrý výchozí bod pro moderní odborné zpracování dějin rajhradského kláštera, které by svou šíří i hloubkou nahradilo tolikrát zmíněné zpracování Dudíkovo.

JOSEF ŠRÁMEK

Vladimír BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, Veduta, České Budějovice 2013

395 s., ISBN 978-80-86829-86-9

Západní Čechy zůstaly v husitských válkách jediným regionem, ve kterém si udržela převahu katolická strana. Možná i proto mu nebyla dlouho věnována patřičná pozornost, neboť výzkum se soustředil především na poznání husitských struktur. Výrazným mezníkem v poznání západočeských dějin 15. století se staly práce Jiřího Jánského, který vytěžil a zpřístupnil bohatství českých i bavorských archivů. Na rozdíl od Jánského si dlouholetý plzeňský archivář Vladimír Bystrický neklade za cíl rozšiřování naší badatelské základny, ale spíše shrnutí dosavadních znalostí.

Autor svou knihu definuje jako popularizační a nutno předeslat, že jeho výklad je skutečně sdělný a čtivý. V úvodních částech postupuje značně zešíroka a představuje celou předhusitskou společnost, zacílení na sledovaný region registrujeme až s přibývajícimi stránkami. Ocenit lze postžení všech souvislostí, ať již politických, sociálních, náboženských, národnostních či hospodářských. To je v kontrastu s výkladem vlastního revolučního období, který se soustředí především na politické dějiny.

Přiblížení hlavních mocenských veličin ve sledovaném kraji výstižně ukazuje, jak si zde již v prvním decenniu 15. století Zikmund Lucemburský

systematicky budoval své pozice a s jakými obtížemi se v oblasti Václav IV. snažil udržet otěže vlády. Bystrický přehledně představuje všechny sociální vrstvy, problematikým se jeví snad jen výklad poddanské otázky; autor přes výslovné odmítnutí marxistických tezí zdůrazňuje u podaných „zcela bezprávné postavení vůči vrchnosti“, jejichž údajně zoufalá situace je měla činit senzitivnějšími ke „změně“. Situace nicméně nebyla tak dramatická a sedláci se až na výjimky vyznačovali spíše konzervativností než touhou opustit dosavadní jistoty.

Zatímco předhusitskou epochu sleduje autor po jednotlivých tématech, v následujícím výkladu již převažuje chronologické hledisko. Velký prostor je v knize věnován zejména křížovým tažením v letech 1427 a 1431 (zde se autor mohl opřít i o své vlastní výzkumy). Je škoda, že dějovou linku nenarušují i strukturální kapitoly, neboť některé fenomény by si jistě zasloužily samostatnou pozornost. Za příklad může sloužit plzeňský landfrýd, o němž jsou sice v textu roztroušeny zmínky, celkovou představu o této nejvýznamnější royalistické instituci v Čechách si však učinit nelze.

Další výtku je třeba vznést k autorovu užívání pojmu revoluce. Bystrický s ním nepracuje jako s analytickou kategorií, revoluce se v textu stává činným hybatelem a zároveň referenčním bodem, k němuž domněle směřují cíle hlavních aktérů dění (mnohé napoví již názvy některých kapitol – První kroky revoluce, Zápas o udržení a rozšíření revoluce, Čas největších úspěchů revoluce, Postupující rozklad revolučních sil a jejich porážka). Pokud budeme revoluci – s jejími údajnými „potřebami“, „jednotnou frontou“ atd. – sledovat jako soudobý program, a nikoli jako moderní charakteristiku věcí, setřou se nám rozdíl mezi jednotlivými uskupeními a zájmovými stranami. To pak nutně vede k takovým problematickým tvrzením, jako že Jakoubek ze Stříbra byl nekompromisním zastáncem revoluce. Možná by stačilo v těchto případech nahradit pojem revoluce pojmem reforma.

Kniha je doprovázena poznámkovým aparátem, který čítá pouhých 29 položek, nadto je řada z nich spíše nahodilými komentáři či biografickými hesly, včetně např. Jana z Pomuku. Byť je kniha definována jako popularizační, bezpochyby by více citací snesla. Nejde jen o to, že zájemce může nasměrovat k další literatuře, ale i o kolegiální respekt k badatelům, kteří svými dosavadními pracemi poskytli pro vznik recenzované knihy látku. Pokud je např. František Šmahel citován v poznámkách pouze jednou, jen jaksi na okraj a bez uvedení názvu studie *Husitské město*

„Slunce“, je to zvláštní tím spíše, že si autor vypůjčil pro kapitolu *Plzeň „městem Slunce“* inspiraci nejen u jejího názvu.

Kniha Vladimíra Bystrického je přehledným a čtivým shrnutím husitského období v západních Čechách. Z událostních dějin zde čtenář nalezne vše podstatné, kdo by však pátral po neprošpaných stezkách, sáhne spíše po knihách Jiřího Jánského.

ROBERT NOVOTNÝ

Pyšná sídla mocných. Hradý a tvrže na Mostecku, edd. Ivan LEHKÝ – Milan SÝKORA, Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě, Most 2014

202 s., ISBN 978-80-86531-14-4

Kolektivní práce vzniklá pod vedením Milana Sýkory z Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech a Ivana Lehkého si klade za cíl představit širší veřejnosti aktuální stav poznání fortifikovaných sídel na Mostecku. Navzdory podtitulu knihy autoři mnohdy překračují hranice okresu Most, aby nabídli srovnání i s objekty v sousedních oblastech. Kromě hradů na Mostecku se tak čtenář seznámí i s vybranými sídly na Chomutovsku a Teplicku. Kniha navazuje na již několik let trvající výzkumy autorů a dvě výstavy, přičemž shrnuje i výsledky stavebněhistorických a archeologických výzkumů, jež dosud nebyly publikovány v odborném tisku.

Počátky hradů a tvrzí jsou ve sledovaném regionu hledány jak u přemyslovského správního hradu v Bílině, tak u rezidenčních dvorců, z nichž je detailněji představen Bedřichův Světec. Značná pozornost je věnována rozvoji hradní architektury v Krušnohoří ve 13. století, kdy se jednak přesouvá centrum panovnické moci z Bíliny do Mostu, nad kterým tehdy vzniká hrad Hněvín, a dále vznikají šlechtické hrady, jež se již tehdy v některých případech rovnají svými rozměry a výstavností hradům královským. K mosteckému Hněvínu se autoři v knize průběžně vracejí a stejně tak tomu je i v případě nepřilíš vzdáleného Jezeří. Od poloviny 13. století vznikaly vedle hradů na Mostecku i první kamenné tvrže. Jako reprezentanty této kategorie zvolili tvůrci knihy sídla v Ervěnicích a Kundraticích, jejichž pozůstatky však kvůli těžbě uhlí nadobro zmizely. I v následujícím století se hradní architektura